

Јелена Ајдановић
Томаш Квока

ПЕРИФРАСТИЧНИ ИЗРАЗИ С ГЛАГОЛИМА КРЕТАЊА У СРПСКОМ И ПОЉСКОМ ЈЕЗИКУ*

У раду се испитују перифразе с глаголима кретања, синонимичне и често кому-табилне са семантички еквивалентним глаголом акционалне семантике, у српском и пољском језику. Испитивањем глаголских перифраза из формалног и садржинског угла, идентификоваће се подударности и разлике између ових постојаних веза у српском и у пољском језику на синтаксичко-семантичком и прагматичком плану. Контролни корпус за испитивање употребе пописаних перифраза чине примери из електронског корпуса савременог српског језика (<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>) и примери из националног корпуса пољског језика (<http://www.nkjp.pl/>).

Кључне речи: српски језик, пољски језик, синтакса, глаголска перифраза, глаголи кретања.

This paper examines periphrases with verbs of motion, synonymous and often commutable with a semantically equivalent verb belonging to a certain situation type, in Serbian and Polish. By examining verbal periphrases from the perspective of their form and content, similarities and differences between these fixed constructions in Serbian and Polish at the syntactic-semantic and pragmatic level are identified. The controlling corpus for examining the use of the excerpted periphrases comprises examples from the electronic corpus of contemporary Serbian (<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>) and examples from the national corpus of Polish (<http://www.nkjp.pl/>).

Key words: Serbian, Polish, syntax, verbal periphrasis, verbs of motion.

1. Увод. Перифрастични изрази, како је у литератури дефинисано и описано, јесу спој синсемантичног глагола са номиналном речју, који је, притом, синонимичан (и често комутабилан) са семантички еквивалентним глаголом (в. Радовановић 1977: 53; Ивић 1980: 1). Аналитичким структурама, као заједничкој типолошкој особини многих модерних европских језика (Радовановић 1977: 53; Ивић 1980: 1)¹, даје се посебан значај у лингвистичким студијама заснованим на различитим теоријским полазиштима: синтаксичко-семантичком (WIERZBIŃSKA 1982), генеративном (GRIMSHAW – MESTER 1988), функционалном (APRESJAN 2009), когнитивном (NORVIG – LAKOFF 1987), лексиколошком, лексикографском (ТОПОЛИЊСКА 1982; KOTSYBA 2007), стилском (Дражић – Ајдановић 2019: 184) и сл. Овако разноврсни приступи омогућили су

* Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта: *Синтаксичка, семантичка и прагматичка изражавања* (бр. 178004), који се реализује на Филозофском факултету у Новом Саду, уз финансијску подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

¹ Према, дакле, савремена лингвистичка (србистичка) литература декомпоновање предиката сматра „све изразитијим обележјем савременог српског језика” (Пипер 2005: 315; Та-насић 2005: 123), истраживања која се баве ранијим фазама развоја нашег књижевног језика показују да је овај језички процес био фреквентан и у 19. веку (Ивић 1987; Петровић 1988; Петровић 1988; Бјелаковић 2007; Волновић 2007).

фокусирање и осветљавање готово свих специфичних аспеката овога феномена, што имплицира добру теоријску утемељеност његовог одређења.

У србистичкој литератури перифрастичне конструкције темељно су осветљене. Разматране су са теоријског и примењеног аспекта, из синхроничке и дијахроничке перспективе. Синхроничка истраживања посматрају перифрастичне конструкције са теоријског становишта, нудећи одређења овога феномена, описујући природу њихових конститутивних елемената, уочавајући разлоге за њихову употребу (Радовановић 1977; Ивић 1980; Керкез 1997; Керкез 1998; Пипер 1999; Лазич-Коњик 2006; Штрбац 2010; Алановић 2013 и други), али и из практичног угла, у примењенолингвистичким истраживањима који се, превасходно, баве наставом српског језика као другог и страног (Дражић 2014; Ајцановић 2016; Дражић – Ајцановић 2019). Испитивања из дијахроничке перспективе дају инвентар модела у којима се остварују перифрастичне структуре у језику из ранијих фаза развоја нашег књижевног језика, при чему се забележено стање обично пореди са ситуацијом у савременом, стандардном српском језику (Ивић 1987; Петровић 1988; 1989; Бјелаковић 2007; Волновић 2007). Из синхроничке перспективе важан сегмент дијахроничких истраживања јесте идентификовање смене појединих глаголских лексема у забележеним моделима из језика предвукровске епохе (Бјелаковић 2007) и уочавање и описивање семантичких разлога за појаву других глагола у примерима из савременог језика (Волновић 2007). Овакву методологију проучавања глаголских и неглаголских спојева могуће је применити и на анализу примера из савременог језика – дефинисање семантичких обележја датих лексема која омогућују њихово удруживање.

У новијој полонистичкој литератури издвајају се радови Е. Јенджејко посвећени испитивању перифрастичних предикатских конструкција. У својим радовима ауторка се превасходно бави овом проблематиком из лексикографске перспективе. За наше истраживање, међутим, важна су њена теоријска полазишта. Применом постулата когнитивне лингвистике, ауторка, позивајући се на Тејлорове тврдње да синтаксичке структуре представљају један од најпоузданијих доказа да структура језичких категорија одсликава структуру нејезичке стварности (Taylor 1995: 197), истиче да сложена структура перифрастичних конструкција почива како на граматичко-семантичкој повезаности удружених лексема тако и на устаљеним начинима концептуализације појава у датој заједници (Јендржејко 2011: 29).² Тачније, према овој ауторки, овакве сложене структуре високо су фразеологизиране, семантички, формално и функционално у корелацији су са пунозначним глаголима,

² И у србистичкој и у полонистичкој литератури постоји неусаглашеност у погледу терминолошких решења за овакве спојеве. У србистички најзаступљенији је термин *декомпоновани предикај* (Радовановић 1977; Ивић 1980; Пипер 1999); у употреби су још термини *декомпоновани глагол* (Танасић 1995), *перифрастични предикајски изрази/перифрастични предикај* (Тополињска 1982; Mrazović – Vukadinović 2009; Петровић 1988; Керкез 1997; 1998; Лазич-Коњик 2006), *аналијички глаголски изрази* (Пипер 1999), *глаголска перифраза* (Дражић 2014). У полонистички термини *комплексан/аналијички/перифрастични предикај*, те *глаголско-именски аналијизам* означавају овакве идиоматске синтаксичке конструкције (Јендржејко 2011: 28). За термин *перифраза* определили смо се превасходно из перспективе структуре – означава вишечлани израз уместо једнолексемске форме (в. Kristal 1985: 259).

а настају номинализацијом и секундарном вербализацијом предиката, као и метафоричком концептуализацијом догађаја који означавају (JęDRZEJKO 2013: 57). Надовезујући се на резултате истраживања Е. Јенджејко, К. Лисчик Кубина посебну пажњу поклања анализи вербално-номиналних конструкција с фазном семантичком компонентом, при том уочавајући релевантност диференцијације између агентивних и неагентивних структура (LISCZYK-KUBINA 2015: 144). Ауторка приликом анализе оваквих аналитичких структура примењује семантички приступ, а нарочито је значајна њена напомена о потреби укључивања когнитивнолингвистичког аспекта (пре свега концептуалних метафора) у проучавање овог проблема (LISCZYK-KUBINA 2015: 144).

Посебан допринос за наше истраживање, с обзиром на његову контрастивну оријентацију, представљају испитивања перифрастичних конструкција на међујезичком, првенствено међусловенском плану (в. нпр. Тополињска 1982; MINDAK-ZAWADZKA 1983 и сл.). Полазну тачку за нашу анализу представља управо важно запажање З. Тополињске – природа перифрастичних конструкција је иста у словенским, и не само словенским – језицима, али се разликује инвентар функционалних глагола у њиховом саставу, а спојеви таквих глагола са номинализованим изразима непредвидљиви су феномени и спадају у идиосинкратичне особине језика (Тополињска 1982: 36). Константација А. Шева да је у примерима типа *вести разговор* глаголски елемент мање-више десемантизован, те да је услед недовољно јасне, замагљене семантике често веома тешко објаснити „његову лексичку избирљивост” и одговорити на питање зашто он стоји или не стоји уз неку именицу (Шево 1987: 109), потврђује нужност проучавања оваквих синтаксичких феномена, посебно из угла контрастивне анализе, превођења и усвајања језика као страног.

Након приказа разматрања појма перифрастичних конструкција, понуђених у бројним истраживањима како у србистичкој тако и у полонистичкој литератури, а у функцији идентификације и разумевања декомпонованих структура као универзалног језичког феномена, даље се формулише тематски оквир истраживања, постављају се његови основни циљеви (1.1) и описују коришћени, примарни и контролни, корпуси (1.2). У другом, централном, одељку представљен је кључни део рада – класификација прикупљених веза према функционалном глаголу, опис семантичких компоненти глаголске и номиналне компоненте и, када је релевантно, сагледавање њиховог понашања на синтаксичком и прагматичком плану, уз компаративно-контрастивну анализу. Овове следе закључци који могу представљати смернице за даља истраживања глаголских перифраза – сагледавање ових спојева у различитим језицима, а у контексту дефинисања општих законитости њиховог структурирања и функционисања, с једне стране, и, с друге стране, идентификација оваквих веза као диференцијалних црта између различитих језика, што би допринело уједначеној и адекватној лексикографској обради перифраза, те проналажењу најподеснијег начина усвајања (учења) овог сегмента вокабулара.

1.1. ПРЕДМЕТ, МЕТОДОЛОГИЈА И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА. У раду се истражују перифразе с глаголима кретања акционалне семантике у српском и пољском језику – њихова формална структура, уже инвентар глагола у позицији глаголске компоненте и попис предлошко-падежних форми номиналне компо-

ненте, али и семантичка обележја њихових конститутивних елемената, како би се стекла јаснија слика о сличностима и разликама у погледу функционисања ових постојаних спојева.

Испитивању перифрастичних конструкција може се приступити из две перспективе. Могуће је поћи од одређене групе синсемантичких, перифразних глагола и утврдити структурне и семантичке особености номиналног дела с којим се удружују, из чега се даље могу извући закључци о значењским класама којима припадају еквивалентне једночлане јединице (в. нпр. Алџановић – Дражић 2010; Алановић 2013; Dražić 2014; Дражић – Алџановић 2019). Друга перспектива фокусира одређену семантичку класу глагола и даје преглед модела њихових декомпозиција (в. нпр. Алџановић 2008; Штрбац 2010).

Полазећи од основног циља ове анализе – поређење перифрастичних конструкција у српском и пољском језику, определили смо се за прво полазиште. Потпуном ексцерпцијом глагола из одређене значењске класе, те провером њихове употребе у контексту, издвајају се спојеви у којима су глаголи употребљени као функционални, на основу чега се може формирати потпунији и поузданији инвентар перифрастичних конструкција. За конкретан предмет истраживања одабрана је класа глагола кретања³ из два разлога.⁴ Прво, кретање јесте једна од основних човекових радњи и то се, наравно, рефлектује на плану језика многобројним граматичким и лексичким средставима за денотирање промене положаја у простору (Vujić 2019: 9). Ово имплицира богат и значењски разноврстан инвентар глагола за денотирање човековог кретања. Глаголи кретања, притом, осим основних значења, тесно везаних за диференцијацију према обележју ‘усмереност +/-’, развијају и пренесена значења (Войводић 2010: 470)⁵, што их, претпоставка је, чини подесним за улогу функционалних глагола.⁶ Стога, чини се, закључци изведени на основу анализе великог броја глаголских лексема могу пружити основу за издвајање основних обележја која омогућују/блокирају употребу глагола као функционалног у структурирању перифрастичних конструкција. Друго, семантичка категорија ‘кретање’, с обзиром на то да се, с једне стране, човек односи према простору кроз кретање (Hasko – Perelmutter 2010: 2), те, с друге стране, будући да просторни односи спецификују концепт

³ Под глаголима кретања подразумевамо глаголске лексеме које означавају кретање тела и тиме промену његовог места у простору (уп. Smulczyński 2013: 176).

⁴ М. Алановић анализом перифраза с глаголима просторно-мобилних односа обухватио је и глаголе кретања и извео низ значајних закључака, драгоцених за наше истраживање. С обзиром на циљеве постављене у овом раду, чини се да је, ипак, остало довољно простора за даље испитивање глагола кретања у позицији функционалних глагола. Полазимо од хипотезе да другачији приступ у овој раду – с једне стране, компаративно-контрастивни, и, с друге стране, структурно-семантички с акцентом на испитивање семантичких обележја номиналне компоненте – може донети нове закључке о испитиваним везама.

⁵ У литератури се издвајају две основне групе унутар класе глагола кретања – маркирани само обележјем ‘усмереност +/-’ и они обележени значењском компонентном која упућује на начин кретања, околности, темпо и сл. (Łaziński 2020: 107–108).

⁶ Испитујући глаголе кретања у српском језику као систему који јесте извор грешака у усвајању руског језика као страног, Е. Гусева и Д. Поповић посебно издвајају проблеме у употреби ових глагола у перифрастичним структурама где развијају пренесена значења (Гусева – Поповић 2012: 286).

кретања (SEN – JANOWICZ 2005), тесно је повезана са категоријом ‘спацијалности’ – базичном, примарном семантичком категоријом као извором метафоричких пресликавања приликом структурирања других значењских категорија (KASIRER 1985: 132). Просторне метафоре, у неким случајевима, јесу извор структурирања перифрастичних предикатских конструкција, као у примерима *йасѝи на йамейѝ, имайѝи на уму* и сл.

Ипак, с обзиром на то да је тоталном ексцерпцијом добијена веома обимна грађа, морали смо установити критеријум на основу којег смо издвојили део примера који ће у овом раду бити анализирани. Пошли смо од семантичког критеријума – овим истраживањем обухваћене су само перифразе које денотирају ситуације агентивне (ПАДУЧЕВА 2004: 426), тј. акционалне природе (ЗОЛотова 1982: 159) (на пример *дођи до закључка : закључиѝи*) док ће бити изостављене оне које означавају психофизиолошка стања (*йасѝи у дейресију : йосѝайѝи дейресиван*). Значењски план, очекивано, рефлектује се и на формални. Семантичка опозиција акционалност/неакционалност огледа се у постојању једнолексемске форме, односно у њеном непостојању – када је реч о перифрази акционалних глагола, наспрам ње постоји једночлани глагол или двочлана структура (нпр. *сѝровесѝи реформе : реформисайѝи* и *уђи у расѝраву : йочейѝи се расѝрављайѝи*); код перифраза психофизиолошких глагола, чини се, не постоји одговарајућа једнолексемска форма (нпр. *йасѝи у очај : йочейѝи очајавайѝи, уйасѝи у йпроблеме : **).

Како бисмо што обухватније сагледали феномен перифрастичних израза у српском и пољском, посматрали смо га из различитих углова и уз примену различите методологије.

Применом *комѝарайѝивно-конѝрасѝивне мейѝоде* утврдили смо сличности и разлике пре свега на структурно-семантичком плану. Уочавање подударних модела, с једне стране, и еквивалентних функционалних глагола, с друге стране, у српском и пољском језику доприноси извођењу закључака о универзалним законитостима структурирања перифрастичних конструкција (ЈЕДРЗЕЛКО 2011: 28). Разлике између спојева у српском и спојева у пољском језику пак значајне су у домену примењене лингвистике. У настави српског/пољског језика као страног правилна употреба оваквих спојева, између осталог, остварује примарни циљ говорника у процесу учења језика – овладавање спонтаним исказом, што ближим изворном говорнику (ДРАЖИЋ – АЉДАНОВИЋ 2019: 184). Неопходно је пописати разлике које се очитују између перифрастичних спојева у српском и пољском језику како би њихова лексикографска обрада (као непредвидљивих веза, који представљају високо организован, граматички део речника (ТОПОЛИЊСКА 1982: 39), била адекватна.

Сѝрукѝурно-семанѝички асѝекаѝи имплицира, с једне стране, селекцију значењских компоненти вербалног и номиналног дела које обезбеђују афинитет у слагању (ДРАЖИЋ 2014: 38). С друге стране, полазећи од хипотезе да глаголска лексема у перифрастичној конструкцији није само граматичка реч (КЕРКЕЗ 1997: 303–304; ЛАЗИЋ-КОЊИК 2006: 233; АЛАНОВИЋ 2019: 282), овај приступ подразумева анализу утицаја семантичких компоненти функционалног глагола на морфолошки облик номиналног дела везе. Осим тога, перифрастичне конструкције посматраће се и на синтаксичком плану јер је, понекад, категорија персонaлност/имперсонaлност, која се огледа у синтак-

сичком облику реченице (ПИПЕР 2005: 592–607), уско повезана са значењским компонентама садржаним у семантичкој структури номиналне јединице (уп. нпр. *дошли смо до закључка* и *дошло је до несјоразума* и сл.).

1.2. КОРПУС ИСТРАЖИВАЊА. Корпус за ово истраживање формиран је, првенствено, на основу индекса глагола људског кретања наведеног у докторској дисертацији Д. Вујовић *Семантичка и деривациона анализа глагола кретања у српском језику*. Даље су значења глагола преузимана из једнојезичних речника српског и пољског језика: шестотомни *Речник српскохрватској књижевној језика* Матице српске и Матице хрватске (РМС) и *Słownik języka polskiego* (СЈП). Пописане глаголе, наравно, сагледали смо у одређеном језичком контексту како бисмо из семантичке класе глагола људског кретања издвојили оне који структурирају перифрастичне конструкције. Када је реч о српском језику, употреба посматраних глагола проверавана је у електронском корпусу савременог српског језика (СрпКорп). Употреба испитиваних глагола у пољском језику проверавана је у националном корпусу пољског језика (<http://www.nkjp.pl/>) (ПолКорп),⁷ уз употребу опције *колокаций* (<http://www.nkjp.uni.lodz.pl/collocations.jsp>) из корпусног претраживача ПЕЛКРА (Pelcra) са следећим подешавањима: контекст речи са леве и десне стране: 2 и максималан размак међу лексемама: 1. Описани начини претраге доступних електронских корпуса омогућили су брже и поузданије формирање инвентара перифраза са глаголима кретања у оба посматрана језика.

2. АНАЛИЗА ГРАЂЕ. Перифразе, издвојене на основу значењског критеријума [акционалност +/-], структурирају функционални глаголи из две веће групе. Прву скупину чине глаголи маркирани само обележјем ‘смер кретања’ (ПИПЕР 1997: 27), односно ‘усмереност’ (АНТОНИЋ 2005: 152): *голазиџи/przychodzić, dochodzić, gołu/przyjść, dojsć, улазиџи/wchodzić, yhu/wejść, наулазиџи/na(d)chodzić, napotykać, науџи/nadejść, napotkać* и *излазиџи/wychodzić, изаџи/wyjsć*. У другу групу убрајају се глаголи који, уз обележје ‘усмереност’, имају и обележје ‘каузативност’: *вогиџи/prowadzić, сџповогиџи/przeprowadzać, сџповесџи/przeprowadzić*.⁸

⁷ Коришћени корпус пољског језика настао је као заједнички пројекат Института за основе информатике Пољске академије наука (координатор), Института пољског језика ПАН, Научног издаваштва ПВН и Одсека за рачунарску и корпусну лингвистику Универзитета у Лођу. Обухвата преко пола милијарде лексема ексцерпираних из свих врста текстова: дела пољске књижевности, дневне и периодичне штампе, стручних периодика, звучних снимака. Корпус је жанровски и тематски уравнотежен, придржавајући се равномерне презентације говорника различитих узраста и из свих региона Пољске.

⁸ Увидом у прикупљену грађу може се уочити да је аспектска ситуација релевантна за синтаксичко понашање перифраза. Перфективна аспектска ситуација најчешће означава искуствену перфектност – саопштавање о конкретном догађају реализованом у одређеном времену у прошлости (СОМРИЕ 1976: 58). Ово корелира са наводима М. Ивић о томе да аналитичке конструкције именују радњу у конкретном смислу када глагол нема ту могућност (Ивић 1988: 2). Перифразе са глаголима имперфективног вида употребљавају се у специфичним синтаксичко-семантичким условима – обично, чини се, у генеричком значењу, што би указало на то да су оне погодне језичко средство и за именовање радње у начелном смислу. Испитивање употребе перифраза из овога угла, ипак, захтева посебно истраживање, засновано на богатој грађи, стилски и тематски разноврсној.

2.1. Директивни глаголи. У прикупљеној грађи доминирају перифразе са глаголима адлативне концепције кретања (Алановић 2013: 49) у односу на аблативне глаголе кретања. При томе, премда функционални глаголи, на пример *ући* и *изаћи*, чине антонимски пар, перифразе са овим глаголима не ступају у значењски саоднос супротности (уп. нпр. *ући у расцрпаву* : **изаћи из расцрпаве* и сл.).

2.1.1. Глаголи са семантичком компонентом ‘адлативност’. Ова семантичка компонента упућује на приближавање локализатору, односно на досезање циља у границама локализатора или ван њих (Антонић 2007: 35–36), при чему „циљ није опредмећено место него апстрактан појам у домену интерактивних (...) резултата самосталног или заједничког ангажмана” (Дражић 2014: 181).

Прикупљена грађа бележи следеће функционалне глаголе: *голазити/гоћи*, *улазити/ући* и *наилазити/наићи*. Сваки од њих одликује се специфичном семантиком, врло удаљеном од примарног значења, што условљава значење именица које с њима чине јединствену везу (Дражић 2014: 179).

2.1.1.1. ПЕРИФРАЗЕ СА ГЛАГОЛОМ *ДОЛАЗИТИ/ДОЋИ*. Подударност између перифраза са глаголом *голазити/гоћи* у два посматрана језика велика је, а разлике су минималне. Формални обрасци с овим функционалним глаголом не разликују се – везује се, доминантно, за предлошко-падежну конструкцију до + NGen, као показатељем метафоризације просторног изворног домена, транспоновања на апстрактни семантички план (Антонић 2007: 34). Ни у погледу семантике именица не уочавају се системске разлике – остварују се именице разноврсне семантике, формирајући, ипак, две јасно диференциране групе. Разграничење забележених именица кретало би се према значењу ‘позитивно’, ‘неутрално’ и ‘негативно’. Прву групу чиниле би перифразе са именицама позитивно и/или неутрално конотираним, а другу оне са негативном конотацијом, а разлика између њих очитује се на плану структурирања реченице.

(А) Перифразе са именицама позитивно или неутрално конотираним денотирају, најшире, менталне процесе, а начин на који концептуализујемо ове апстрактне појмове потиче из чулно-моторних домена (Лелкоф – Џонсон 2014: 273). Појмовна метафора сазнање/договарање је путовање – кретање (путовање) особе која је носилац менталних процеса, циљ који је одредиште, тешкоће које су препреке кретању – условљава, заправо, употребу глагола кретања (*голазити/гоћи*) и циљне конструкције (генитив блокиран предлогом до) (уп. Лелкоф – Џонсон 2014: 273–305) приликом структурирања перифрастичне конструкције. Именице у оваквим спојевима означавају (а) менталне процесе, тј. објективну спознају и промишљање света (*гоћи до закључка/dojść do wniosku*; *гоћи до сјознаје/dojść do poznania*⁹ и сл.) (в. Алановић 2013: 50; Дражић 2014: 180) и (б) социјативне односе који, учешћем двеју, на почетку супротстављаних страна, доводе до каквог резултата (в. Дражић 2014: 180) (*гоћи до решења/dojść do rozwiązania*; *гоћи до гођовора/dojść do porozumienia*;

⁹ Премда је пример *dojść do poznania* маркиран као архаичан, у корпусу савременог пољског језика налазимо потврду за употребу дате везе.

goћи go сћоразума/doјсћ do porozumienia; goћи go наћогбе/doјсћ do ugodу и сл.). Функционални глагол маркиран је обележјима ‘резултативност’ и ‘интенционалност’ (в. Алановић 2013: 50), имплицирајући додатне радње које агенсу омогућују досезање циља. Уз то, када се овај глагол везује за именице из класе социјативних односа, присутно је, осим наведених компоненти, и обележје ‘труда, напора, напрезања’. Ово потврђује могућност супституције перифраза са глаголима *goћи/doјсћ* онима са блискозначним функционалним глаголом *ћосћићићи/osiągnąć* (нпр. *goћи go гоћовора : ћосћићићи гоћовор/doјсћ do porozumienia : osiągnąć porozumienie*). Јасно је да је извор семантичке компоненте која упућује на савладавање препрека у постизању циља садржан у дефиницији примарног значења глагола *ћосћићићи* – „активност која подразумева долажење до чега напрезањем, задобијање онога за чим се тежило” (Дражић – Ајцановић 2019: 187). Описано значење анализираних перифраза диктира и њихово синтаксичко понашање – у прикупљеној грађи оне могу да се остварују у персоналним реченичним структурама:

1. када сам то проанализирао са колегама, *гощли смо go закључка* да већина ћака проводи више од два сата уз телевизију (СрпКорп); *Rozważaliśmy to wszystko dzisiaj z K. i doszliśmy do wniosku, że nie ma co robić sobie złudzeń* (ПолКорп).
2. У сваком случају, што пре *морамо ga goћемо go рещења* и почнемо да се припремамо за обавезе (...) (СрпКорп); *Ważny jest sposób, w jaki chcecie doјсћ do rozwiązania problemu* (ПолКорп).
3. (...) најважније је да задржимо конструктиван дух како *бисмо моћли ga goћемо go гоћовора* (СрпКорп); *Proszę wykazać odrobinę dobrej woli, a na pewno doјdziemy do porozumienia* (ПолКорп).
4. Покушавамо да преговорима *goћемо go сћоразума* (СрпКорп); *Negocjacje będą jednak kontynuowane. Може doјdziemy do porozumienia?* (ПолКорп).

(Б) Спојеве са негативно конотираним именицама, знатно бројнији у анализираном корпусу, денотирају појаве или акције које имају неповољан утицај на човека (*goћи go ексћлозије/doјсћ do eksplozji; goћи go ћожара/doјсћ do pożaru; goћи go ћуче/doјсћ do bóјki; goћи go сукоба/doјсћ do nieporozumienia, konfliktu* и сл.), на плану структурирања реченице понашају се другачије, а функционални глагол носи нове значењске компоненте.

Овакве перифразе реализују се по правилу у имперсоналним реченицама.¹⁰ Реч је о деагентизацији евентивног типа (VAN LEEUWEN 2008: 66), што потврђује и комутабилност глагола *goћи* и прототипичног евентивног глагола *десћићи се*, тј. *гоћодийћи се* (Ружић 1997: 201–207) (*гощло је go ексћлозије : десила се ексћлозија; гощло је go сукоба : десило се сукоб* и сл.). Ипак, између наведених перифраза успоставља се следећа диференцијација. У примерима *goћи go ексћлозије/doјсћ do eksplozji; goћи go ћожара/doјсћ do pożaru* означене су појаве чији се прави вршилац у неким ситуацијама и не може идентифи-

¹⁰ Бавећи се синтаксом и семантиком предлога *go*, И. Антонић наводи употребу девербативне именице у генитиву с предлогом *до* у декомпонованим структурама, уз значајну напомену да је реч о имперсоналним реченицама (Антонић 2007: 34). Ипак, ауторка не анализира семантику забележених глаголских именица, нити употребу оваквих спојева сагледава из прагматичке перспективе. Ми ћемо покушати да објаснимо употребу ових веза из ова два плана јер је, с обзиром на тип нашег истраживања и постављене циљеве, то значајно, а, чини нам се, из угла учења језика као страног неопходно.

ковати (Алановић 2005: 174); реч је о радњама које су представљене као догађај (VAN LEEUWEN 2008: 66), обично „без (свесног) посредовања субјекта” (Дражић 2014: 180). Када је пак реч о перифразама којима се означавају процеси са лошим исходом (Дражић 2014: 180) у којем учествују супротстављене стране, разлози деагентизације евентивног типа прагматичке су природе. Јасно је да се ради о радњи коју реализује агенс са семантичким обележјем [људско +] (VAN LEEUWEN 2008: 67), али се свесно податак о идентитету онога ко делује брише (СТЕПАНОВ 2016: 115) или пак ставља у други план исказивањем неким од зависних падежа. Ово се чини или стога што је агенс још увек непознат или, још чешће, с обзиром на негативан карактер радње, како би се избегло исказивање одговорности за њену реализацију.¹¹

Функционални глагол *долазити/доћи* у перифразама са негативно конотираним лексемама не носи обележје ‘интенционалност’, већ је маркиран обележјима ‘резултативност’ и ‘изненадност’.

Описано потврђују забележени примери у корпусу:

5. У Панчеву 28. фебруара ове године у једној кући *дошло је до експлозије* земног гаса (СрпКорп); W mieszkaniu, w którym *doszło do eksplozji*, wyleciały okna wraz z futrynami i drzwiami (ПолКорп).

6. (...) јуче око девет часова *дошло је до пожара* у тој згради (СрпКорп); Wczoraj w Spytkowicach *doszło do pożaru* budynku mieszkalnego i gospodarczego (ПолКорп).

7. На неколико бирачких места у Новом Саду *дошло је до сукоба* због захтева за истицање заставе Покрајине Војводине (СрпКорп); Zanim podjęto ostateczne decyzje *doszło do konfliktu* między władzami miasta, a rodzicami i nauczycielami (ПолКорп).

8. После смрти кнеза Владимира 1015. године *дошло је до борбе* између његових синова (СрпКорп); W piątek w chorwackiej części Bośni *doszło do walk* ludności z siłami SFOR (ПолКорп).

2.1.1.2. ПЕРИФРАЗЕ СА ГЛАГОЛОМ *УЛАЗИТИ/УЋИ*. Перифразе са овим функционалним глаголом показују већи степен неподударања између двају посматраних језика. Разлика се очитује у инвентару формалних образаца – у српском језику овај се глагол удружује само са конструкцијом у + NAcc (*ући у расправу, ући у прећовере, ући у конфликт, ући у изјаву* и сл.), док се у пољском, осим наведеног морфосинтаксичког облика (нпр. *wejść w dyskusję, wejść w konflikt*), везује и са до + NGen (*wejść do akcji*). Обе конструкције – акузативна и генитивна – сигнализирају ступање на унутрашњост циља, што се у перифрастичним конструкцијама транспонује као инхоативност (Алановић 2013: 51). Инхоативно значење потврђује употреба фазног глагола *йочейти* у трансформу, нпр. *ући у расправу : йочейти се расправляйи*.

¹¹ О представљању актера и деагентизацији у српском политичком дискурсу, у језику предизборних политичких говора, пише С. Степанов (2016: 114–151). И у нашој грађи деагентизовано представљене ситуације бележи се углавном у текстовима, из публицистичког функционалног стила, политичке тематике. С тим у вези јесте и следеће. Осим перифраза са негативно конотираним значењем, региструју се и примери типа *дошло је до најодбе; дошло је до најпрећка у прећоворима* и сл. Пажљивијом анализом ових примера, можемо закључити да је и овде, очито, реч о деагентизацији с циљем да се не открије степен одговорности за реализацију радњи. Денотирана је ситуација у којој учествују две стране са супротстављеним ставовима, при чему превазилажење несугласица имплицира чињење (нежељених) компромиса, те се стога употребом оваквих језичких структура маскирају, генерализују актери (СТЕПАНОВ 2016: 120).

Што се тиче значењских компоненти номиналног дела посматраних веза, нема разлике између српског и пољског језика. Функционални глагол удружује се са именицама које означавају комуникативни догађај у којем учествују две стране или више њих (ШТРБАЦ 2011: 108) (*ући у расправу, дискусију/wejść w dyskusję, ући у конфликт, ући у сукоб/wejść w konflikt*). Ређе са именицама укљученим у семантичку и лексичку универзалију, у концепт деловања (ВЕЖБИЦКАЈА 2011: 223), маркираним обележјем ‘манипулативност’, што имплицира пасивног учесника подвргнутог некој од манипулација (АРСЕНИЈЕВИЋ 2012: 31) (*ући у анализу, ући у изјаву односно wejść w posiadanie, reakcję* и сл.). Пресек значења именица које се могу остварити у овим везама може се дефинисати као ‘процес који континуирано траје’, што корелира са семантичком компонентом ‘инхоативност’ функционалног глагола, будући да је означена иницијалност у вршењу радње. Осим овога обележја, присутно је и обележје ‘интенционалност’, те у корпусу доминирају персоналне реченичне структуре:

9. *Ушли смо у сарадњу* са ДОС-ом на прошлим изборима (СрпКорп); *Dlatego między innymi wchodzimy, a właściwie już weszliśmy, we współpracę ze strażą miejską i żandarmerią wojskową* (ПолКорп).

10. Британски јавни сервис *ушао је у сукоб* и са запосленима (...) (СрпКорп); *Książę Bułgarii Aleksander Battenberg wszedł w konflikt z carem Aleksandrem III* (ПолКорп).

11. Неколико година касније *ушао је у њосао* са челиком (СрпКорп); *Mieli do niego pretensje, że “wszedł w interes pisanía faktur”* (ПолКорп).

12. Дубак, или ходалица, *ушао је у ујошребу* као стимулатор развоја хода (СрпКорп); (...) *hydro-żel na stałe wszedł do użycia jako preparat poprawiający żywotność sadzonek* (ПолКорп).

2.1.1.3. ПЕРИФРАЗЕ СА ГЛАГОЛОМ *НАИЛАЗИТИ/НАИЋИ*. Перифразама са овим функционалним глаголом у српском језику одговарају везе са глаголом *spotkać (się)* (срп. *спесѝти (се)*) у пољском језику. Различити функционални глагол у два посматрана језика на значењском плану се ипак подударају – осим семе ‘адлативност’, маркирани су обележјем [интенционалност-], тј. садрже значењску компоненту која би се могла дефинисати као ‘успутно, случајно приближавање каквом локализатору’ (АЛАНОВИЋ 2013: 53). Значење ‘изненадности’ генерисано је примарним значењима два глагола – 1. *наићи* ‘изненада, случајно доћи, појавити се, искрснути’ (РМС), односно *spotkać się* 2. ‘наткнућ се на кога, на со’ (СЈП). Семантика именица са којима се удружују упућује на специфичан однос учесника у ситуацијама денотираним датим перифразама. Како показују прикупљени примери, и из српског и из пољског језика, овај се глагол везује за именице које означавају различите емоционалне реакције, нпр. *разумевање, њријем, њодришк, осуду, оѝиор, одбијање; zrozumienie, przyjęcie, porażenie, potępienie, opór, odmowę* и сл. Компонента [интенционалност-] функционалних глагола, у литератури означених као оператори пасивности (в. АЛАНОВИЋ 2013: 53; ДРАЖИЋ 2014: 182), с једне стране, и семантика с њима удруживих именица, с друге стране, реферишу о следећем. Глаголским перифразама типа *наићи на разумевање/spotkać się ze zrozumieniem* означава се каузативно-емотивни (афективни) однос (АРСЕНИЈЕВИЋ 2012: 78):

субјекат, осим што каузира реакцију, у радњу, означену именицом, укључен је као њен дубински објекат (Алановић 2013: 54), док је носилац реакције исказан посесивним формама (посесивним заменицама, посесивним придевима или посесивним генитивом). Субјекат, као каузатор емотивне реакције, јесте некакав поступак или пак какво лице, при чему је тада реч о метонимијском померању вршилац за радњу (РАДАН – КЕВЕЧЕШ 2014: 320). Осим тога, овакве везе маркиране су обележјем ‘рецептивност’, које имплицира подложност каквом осећању независно од воље експериментера (NOWAK 2001: 30). Наведено илуструју следећи примери:

13. Амерички преседан *наишао је на осуђу* и учесника саме конференције (СрпКорп); *Proces Wanga spotkał się z potępieniem ze strony międzynarodowych organizacji (...)* (ПолКорп).

14. Ваши разлози *су несумњиво наишли на разумевање (...)* (СрпКорп); *Ich propozycje nie spotkały się ze zrozumieniem macierzystej federacji* (ПолКорп).

15. Где год смо се обраћали за помоћ и сарадњу, свуда *смо наишли на изванредан њријем, њогршкy и разумевање* (СрпКорп); (...) *społeczne inicjatywy spotykały się z przyjęciem znacznie bardziej przychylnym niż w Polsce* (ПолКорп).

16. Лидијина молба (...) *наишла је у почетку на очеву одбијање* (СрпКорп); *Ta prośba również spotkała się z odmową* (ПолКорп).

Примери показују специфичност на плану форме. Функционални глаголи у српском и пољском, у складу са својим рекцијским својствима и непоклапања у том смислу, формирају различите формалне обрасце – српско *наићи* везује за себе адлативни акузатив са предлогом *на*, а пољско *spotkać się* инструментал блокиран предлогом *z* (‘са’).

2.1.2. Глаголи са семантичком компонентом ‘аблативност’. Подаци добијени на основу прикупљене електронске грађе сведоче о доминацији адлативних глагола. Из групе аблативних глагола регистрован је само глаголи *излазити/wychodzić*, *изаћи/wyjść*. У оба посматрана језика појављује се само високо идиоматизоване структуре *изаћи с њредлоћом*, *изаћи с игејом*, *изаћи са сћавом/wyjść z propozycją*, *wyjść z pomysłem*, *wyjść z nastawieniem* у којима се потискује примарно значење функционалних глагола ‘удаљавање *ог*, тј. из локализатора’, а фокусира се његово секундарно значење ‘доћи, појавити се, показати се негде, избити на површину, помолити се’ (РМС), односно ‘wydostać się na zewnątrz, stając się widocznym, słyszalnym, odczuwalnym’ (СП). Како показују примери регистровани у корпусу, ови глаголи, у оба посматрана језика, стоје уз именице које денотирају комуникативне радње, упућујући, притом, на намеру говорника да утиче на саговорника (ШТРЕБАЦ 2011: 50).¹²

2.2. Клаузативни глаголи кретања. Клаузативна компонента, садржана у семантичком садржају лексема *вогуити/prowadzić*, *сјровогуити/przeprowadzać*, *сјровесити/przeprowadzić*, јесте генератор за развијање базичног значења перифраза са овим функционалним глаголима. Њима се, најначелније, озна-

¹² У корпусу се бележе и структуре са адлативним падежним формама (нпр. са акузативом блокираним предлогом *њред*, нпр. *изаћи њред јавностј*, *изаћи њред лице њравде* и сл.). Овакви сповеји имају изразит идиоматизовани карактер, понашају се готово као фразеолошке јединице.

чава усмерен и контролисан процес (нпр. *водити истрају*, *спроводити реформу* и сл.). Ипак, диференцирају се две групе перифраза – с једне стране, оне са глаголом *водити/prowadzić* и, с друге стране, оне са глаголима *спроводити/przeprowadzać*, *спровести/przeprowadzić*.

2.2.1. ПЕРИФРАЗЕ СА ГЛАГОЛОМ *ВОДИТИ*. Нема разлика између српског и пољског језика ни у погледу структуре веза са овим функционалним глаголом (функционални глагол и беспредлошки акузатив), ни у погледу њиховог значења. Семантика именица које структурирају ове перифразе разнолика је, при чему се, ипак, све оне могу уврстити у класу речи са комуникативно-интелектуалним значењем.¹³

Везе са именицама са значењем комуникативне активности представљају декомпозицију социјативних комуникативних глагола који у први план истичу размену информација, „као један од најважнијих сегмената комуникације јер обележавају ситуацију у којој су активна оба учесника комуникативног догађаја” (ШТРЕБАЦ 2011: 51). При томе, како показују примери из оба језика, ови спојеви употребљавају се у екстралингвистички условљеним ситуацијама, тј. онда када је релевантно указати на њихов формални, институционализовани карактер (РАДОВАНОВИЋ 2007: 58). Наведено јесте у корелацији са избором функционалног глагола. Институционализованост акције подразумева чврсту структуру комуникационог чина – унапред познати учесници, задати тематски оквир разговора, те прецизно утврђене фазе у његовој реализацији. Ово условљава употребу глагола *водити* с обзиром на компоненту [контрола +], садржану у његовим примарним семантичким реализацијама: српско *водити* а. ‘давати правац кретања коме идући испред њега, помажући га, показујући му пут, држећи га на вођици, мамећи га за собом’; б. ‘одређивати правац, путању кретања чега; спроводити’; в. ‘управљати кретањем чега; повлачити; руководити чиме’ (РМС); пољско *prowadzić* 1. ‘zmierzać wraz z kimś, wskazując mu drogę’ (СЈП).

Када је реч о перифразама са апстрактним именицама које денотирају когнитивне процесе, ситуација је јасна – денотирана је акција коју по правилу спроводи и чијом реализацијом управља институција или, ређе, појединац, нпр. *Министарство трговине води евиденцију о закљученим уговорима* (СрпКорп); *Професор Ричард Шарп, који је водио истраживање* (СрпКорп); *Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji prowadzi ewidencję zezwoleń* (ПолКорп). *Tadeusz Stryjeński, Aleksander Babiński, który w Peru prowadził badanie geologiczne* (ПолКорп).

2.2.2. ПЕРИФРАЗЕ СА ГЛАГОЛОМ *СПРОВОДИТИ*. Структура перифраза са глаголом *спроводити* иста је у српском и пољском језику – овај глагол за себе везује именицу у беспредлошком акузативу. Нема разлике ни у семантичким класама именица које се реализују у оба језика. Реч је о именичким лексемама са обележјима [динамика +] и [релација +], што имплицира да денотирају радњу којом је обухваћен „пасивни учесник који је подвргнут некој од манипулација – моционе, трансформационе, креативне или деструктивне природе (...)” (АРСЕНИЈЕВИЋ 2012: 31).

¹³ Детаљну диференцијацију значења именица уз глагол *водити* даје Дражић (2014: 182).

3. ЗАКЉУЧАК. Значај компаративно-контрастивних истраживања декомпонованих структура, формализованих по моделу „функционални глагол + девербативна именица”, огледа се, пре свега, у идентификовању сличности и разлика у два посматрана језика – српском и пољском, на садржинском и формалном плану.

Садржински аспект и формални аспект перифраза акционалне семантике показују висок степен подударања, заједничких црта, уз минималне, ретке диференцијалне црте, у српском и пољском језику.

Посматране везе садржински се у већини случајева подударају, ово даље имплицира њихово исто синтаксичко понашање, те поклапања на стилском, тј. прагматском плану, што иде у прилог тези о декомпонованим структурама као језичким универзалијама. Уз функционалне глаголе, по правилу, реализују се именице из истих семантичких класа (нпр. уз глагол *наићи* у оба језика везују се именице са значењем емотивних реакција). Исто тако, на примеру веза са глаголом *гоћи* и негативно конотираних именица види се да у оба посматрана језика прагматски разлози, тачније намера да се одговорност за реализацију радње не искаже (нпр. *дошло је до сукоба* или *doszło do konfliktu*), диктирају њихову употребу у имперсоналним реченицама у текстовима из публицистичког функционалног стила, превасходно, политичке тематике. О важној улози ванјезичког контекста сведоче и примери са глаголом *водити* и именицама комуникативне семантике (нпр. српско *водити разговор* или пољско *prowadzić rozmowę*) – овакве везе, у оба језика, користе се у ситуацијама институционализованог, формалног карактера. Осим тога, подударања између функционалних глагола у српском и у пољском језику показују да позицију глаголске компоненте, с једне стране, не заузима прототипичан глагол кретања *ићи* (осим у идиоматизованим везама *ићи на живце*, *ићи од руке* и сл.), немаркиран додатним семантичким обележјима, и, с друге стране, глаголи кретања значењски врло спецификовани (као нпр. *вући се*, *ієїати се* и сл.).

Неподударања на формалном плану између перифраза у два анализирана језика очитују се у непклапању синсемантичних глагола у перифрастичним изразима: српско *наићи на разумевање* и пољско *spotkać się ze zrozumieniem*. Даље, разилажења у валенцијским обрасцима глагола *наићи* и *spotkać (się)* условљавају и другачију морфосинтаксичку формализацију номиналног дела – у српском се у овим везама реализује акузатив блокиран предлогом на, а у пољском инструментал са предлогом z (‘са’).

Садржинска диференцијација и неподударност, у неким примерима, односи се на хијерархизацију значења, примарно пунозначних, а у датим везама функционалних, глагола кретања, наведених у једнојезичним реченицама српског и пољског језика. На пример, према подацима у СЈП глагол *kierować* има следећа значења: 1. ‘упућивати некога, нешто’; 2. ‘управљати, возити’; 3. ‘водити, управљати’. У спојевима типа *kierować administrację* глагол није употребљен у својој примарној семантичкој реализацији и одговара му српско *водити*.

Коначно, оваква испитивања глаголских перифраза дају смернице за даља истраживања овог језичког феномена и откривају задатке који се постављају пред истраживаче.

Уочене подударности у структурирању и функционисању перифраза упућују на то да је реч о универзалном језичком феномену. Ово, свакако, диктира преиспитивање примерености методологије истраживања перифраза – требало би, на пример, испитати у којој је мери когнитивнолингвистички приступ значајан и применљив у оваквим истраживањима.

Закључке о значењским компонентама глагола кретања релевантним да би се одређена глаголска лексема појавила у служби функционалног елемента требало би проверити испитивањем других семантичких класа глагола (нпр. глагола *давања* (нпр. *дајџи њодрџку*, *џружџиџи њодрџку* и сл.), *џосеговања* (нпр. *имаџи џоверења*, *сџеџи џоверење* и сл.)). Такве анализе потврдиће или оповргнути закључке који произилазе из анализе глагола кретања, те пружити могућност да се уоче, издвоје и дефинишу евентуалне правилности у функционисању глаголске компоненте у перифразама.

Забележене разлике, без обзира на то што су заиста минималне, с друге стране, потврђују да глаголске перифразе захтевају посебну пажњу када је у питању њихова обрада како у настави српског/пољског као страног тако и њихова лексикографска обрада, што може имати значајне позитивне импликације и у превођењу.

ИЗВОРИ

СрпКорп: *Корџус савременој срџској језика на Маџематџичком факулџеџу Универзџџеџа у Беоџраџу*. <<http://korpus.matf.bg.ac.rs.html>> 20.4.2021.

РМС: *Речник срџскохрватској књџжевној језика*. (ур. М. Стевановиџ, С. Марковиџ, С. Матиџ, М. Пешикан), I–VI. Нови Сад – Заџреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1976.

*

СЈП: *Slownik języka polskiego* (red. W. Doroszewski), I–XI. Warszawa: Polska Akademia Nauk, 1958–1969.

ПолКорп: *Narodowy Korpus Języka Polskiego* <<http://www.nkjp.pl/>> 30.3.2021.

ГК: Vujović, Dušana. *Semantička i derivaciona analiza glagola kretanja u srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2009 (odbranjena doktorska disertacija).

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Ајцановиџ, Јелена. Лексичко-граматичка перифраза модалних глагола. *Научни сасџјанак славистџа у Вукове дане* 37/1 (2008): 127–137.

Ајцановиџ, Јелена, Јасмина Дражиџ. Колокације с глаголима (*о*)*држ(ава)џи* као операторима. *Годишњак Филозофској факулџеџа у Новом Саџу* XXV/2 (2010): 325–335.

Ајцановиџ, Јелена. Модални глаголи и њихови перифразни еквиваленти у настави српског језика као страног. *Срџски језик као сџирани у џеориџи и џракси III*. Беоџрад: Филолошки факултет, 2016, 51–61.

Алановиџ, Миливој. Типични структурно-семантички модели перифраза са глаголима просторно-мобилних односа. *Зборник Маџице срџске за филолоџију и линџвистџику* LVI (2013): 39–59.

Антониџ, Ивана. Синтакса и семантика падежа. Предраџ Пипер, Ивана Антониџ, Владислава Ружиџ, Срето Танасиџ, Људмила Поповиџ, Бранко Тошовиџ. *Синџакса савременој срџској језика. Просџа реченица* (у редакцији академика Милке Ивиџ). Беоџрад – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Беоџрадска књџга – Матица српска, 2005, 119–300.

- Антонић, Ивана. Синтакса и семантика предлога *до*. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* L (2007): 31–45.
- Белаковић, Исидора. Декомпоновање предиката у новинским и административним текстовима 19. и 20. века (смена модела). *Научни састај слависта у Вукове дане* 36/1 (2007): 341–356.
- Волновић, Јелена. Семантички разлози смене појединих декомпонованих конструкција у новинским и административним текстовима 19. и 20. века. *Научни састај слависта у Вукове дане* 36/1 (2007): 325–340.
- Войводић, Дарја Д. К вопросу о метафорическом использовании фразеологизмов с глаголами движения в русском и сербском языках (Предварительный анализ). Руси Русев (ред.). *Арнаудов сборник*, том 6. Сборник осъществен по научен проект „Изследоване на личността, творчеството и идеите на Михаил Арнаудов“. Русе [България]: Лени-Ан, 2010, 470–478.
- Гусева, Елизавета В., Драгана Поповић. Сербские глаголы движения: система как источник ошибок при изучении русского языка как иностранного. Л. П. Клобукова (ред.). *Язык, литература, культура: Актуальные проблемы изучения и преподавания. Сборник научных и научно-методических статей*, вып. 8. Москва: МАКС Пресс, 2012, 273–289.
- Дражић, Јасмина. *Лексичке и граматичке колокације у српском језику*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2014.
- Дражић, Јасмина, Јелена Алдановић. Усвајање перифрастичних конструкција у српском језику као страном. *Прилози проучавању језика* 50 (2019): 184–195.
- Золотова, Галина Александровна. *Коммуникативные аспекты русской синтаксиса*. Москва: Наука, 1982.
- Ивић, Милка. Још о декомпонованом предикату. *Јужнословенски филолог* XLIV (1980): 1–5.
- Ивић, Милка. О Вуковој лексици и поводом ње. *Научни састај слависта у Вукове дане* 17/1 (1987): 23–29.
- Керкез, Драгана. Глаголски конституент перифрастичних предикатских конструкција (у руском и српском језику). *Српски језик* 1–2 (1997): 303–310.
- Керкез, Драгана. Номинални конституент перифрастичних предикатских конструкција. *Славистика* II (1998): 93–98.
- Лазић-Ковић, Ивана. Структура, функција и лексикографска обрада перифрастичних предиката. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLIX/1 (2006): 219–304.
- Лејкоф, Џорџ, Марк Џонсон. О појмовној метафори. Катарина Расулић, Душка Кликовац (ур.). *Језик и сазнање. Хрестоматија из коинитивне лингвистике*. Београд: Филолошки факултет, 2014, 273–307.
- Падучева, Елена Викторовна. *Динамические модели в семантике лексики*. Москва: Языки славянской культуры, 2004.
- Петровић, Владислава. О перифрастичном предикату са глаголом *чинити* у Његошевом језику. *Научни састај слависта у Вукове дане* 18/2 (1988): 507–513.
- Петровић, Владислава. Конструкција са глаголом *чинити* у процесу лексикализације од Доситеја до данас. *Научни састај слависта у Вукове дане* 19/2 (1989): 93–101.
- Петровић, Владислава. Евентивни глаголи као темпорални модификатори реченичног садржаја. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XL/2 (1997): 201–209.
- Пипер, Предраг. Аналитички глаголски изрази и декомпоновани предикати типа ‘изразити захвалност’. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLII (1999): 37–43.
- Пипер, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Јудмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синтакса савременог српског језика. Простор реченица* (у редакцији академика Милке Ивић). Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска, 2005.
- Радовановић, Милорад. Декомпоновање предиката. На примерима из српскохрватског језика. *Јужнословенски филолог* XIII (1977): 53–80.
- Раден, Гинтер, Золтан Кевечеш. Ка теорији метонимије. Катарина Расулић, Душка Кликовац (ур.). *Језик и сазнање. Хрестоматија из коинитивне лингвистике*. Београд: Филолошки факултет, 2014, 307–336.
- Танасић, Срето. *Синтаксичке теме*. Београд: Београдска књига, 2005.
- Тополињска, Зузана. Перифрастични предикатски изрази на међусловенским релацијама. *Јужнословенски филолог* XXXVIII (1982): 35–50.

- ШЕВО, Александар. Лексичка спојивост глагола кретања у руском језику у поређењу са српскохрватским (на лексикографском материјалу). *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti* 8 (1987): 107–168.
- ШТРБАЦ, Гордана. Глаголске перифразе са значењем комуникативних делатности. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* LIII/2 (2010): 77–88.
- ШТРБАЦ, Гордана. *Дојуне комуникативних глагола. Синтаксичко-семантички и лексикографски опис*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2011.

*

- APRESJAN, Jurij. The Theory of Lexical Functions: An Update. D. Beck, K. Gerdes, J. Miličević, A. Polguère (eds.). *Proceedings of the Fourth International Conference on Meaning-Text Theory*. Montréal: OLST, 2009: 1–13.
- COMRIE, Bernard. *Aspect. An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- DRAŽIĆ, Jasmina. Glagol *imati* kao konstituent glagolske perifraze u srpskom jeziku. *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* III (2014): 749–758.
- GRIMSHAW, Jane, Armin MESTER. Light Verbs and Θ-Marking. *Linguistic Inquiry* 19/2 (1988): 205–232.
- HASKO, Victoria, Renee PERELMUTTER. Verbs of Motion in Slavic Languages. Victoria Hasko, Renee Perelmutter (eds). *New Approaches to Slavic Verbs of Motion*. Studies in Language Companion Series (SLCS), vol. 115. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010, 1–15.
- JĘDRZEJKO, Ewa. The Problematics of Describing Periphrastic Predication: Between Word and Image. *Studies in Polish Linguistic* 6/2 (2011): 27–44.
- JĘDRZEJKO, Ewa. Complex Verbo-nominal Predicates in the Light of Prototype Approaches to Categorization. *Studies in Polish Linguistic* 8/2 (2013): 57–74.
- KASIRER, Ernst. *Filozofija simboličkih oblika. Jezik*. Novi Sad: Dnevnik – Književna zajednica Novog Sada, 1985.
- KOTSYBA, Natalia. Semantics of Light Verbs in Lexicographical Presentation. *Proceedings of the International Conference Modern Problems of Lexicography*, 2007. <http://http://domeczek.pl/~natko/papers/nk_GrodnoX07.pdf> 20.04.2021.
- KRISTAL, Dejvid. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Beograd: Nolit, 1985.
- ŁAZIŃSKI, Marek. *Wykłady o aspekcie polskiego czasownika*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2020.
- MINDAK-ZAWADZKA, Jolanta. *Peryfrastyczne konstrukcje predykatywne z parafrazą przymiotnikową (na materiale polskim, serbo-chorwackim i macedońskim)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983.
- MRAZOVIĆ, Pavica, Zora VUKADINOVIĆ. *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009.
- NORVIG, Peter, George LAKOFF. A Study in Lexical Network Theory. *BLS* 13 (1987): 195–205.
- NOWAK, EWA. Opis semantyczny analitycznych konstrukcji werbo-nominalnych (na przykładzie AWN oznaczających uczucia pozytywne). *Polonica* XXI (2001): 25–51.
- PIPER, Predrag. *Jezik i prostor*. Beograd: XX vek, 1997.
- SEN, Sumit, Krzysztof JANOWICZ. *Semantics of Motions Verb*, 2005. <<http://ifgi.uni-muenster.de/~sumitsen/Sen%26Janovicz.pdf>> 20.04.2021.
- SMULCZYŃSKI, Michał. Walencja semantyczna polskich i duńskich czasowników ruchu w ujęciu kontrastywnym. *Studia Linguistica* 32 (2013): 173–188.
- STEPANOV, Strahinja. *Asertivnost, relativnost i žanr*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2016.
- TAYLOR, John R. *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Clarendon Press, 1995.
- VOJOVIĆ, Dušanka. *Glagoli kretanja u savremenom srpskom jeziku – semantika i derivacija*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019.
- WIERZBICKA, Anna. Why Can You Have a Drink When You Can't *Have an Eat?. *Language* 58/4 (1982): 753–799.

Jelena Ajdžanović
Tomasz Kwoka

PERIPHRASTIC EXPRESSIONS WITH VERBS OF MOTION
IN SERBIAN AND POLISH

S u m m a r y

This paper analyses periphrases with verbs of motion belonging to a certain situation type in Serbian and Polish, which are recorded in electronic corpora of the two languages. The functional verbs which are part of periphrastic constructions and morphosyntactic forms of their nominal components in the two languages as presented. The analysis has shown that the examined periphrases, formalized according to the model: a verb of motion + a deverbative noun, match to a great extent in Serbian and Polish. These constructions match in terms of form and content, they behave in the same manner at the syntactic level and match at the stylistic, i.e., pragmatic level. Differences between the two languages are minimal. However, regardless of the fact that the differences are slight, verbal periphrases represent a significant segment in the process of mastering spontaneous linguistic utterance, being as natural and familiar to a native speaker as possible, which is the primary goal in the process of language learning.

Јелена Ајџановић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику
Др Зорана Ђинђића 1, 21000 Нови Сад, Србија
jelena.ajdzanovic@ff.uns.ac.rs

(Примљено: 30. августа 2021;
прихваћено: 28. октобра 2021)

Tomasz Kwoka
Uniwersytet Jagielloński
Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Słowiańskiej
Zakład Filologii Serbskiej
ul. Romana Ingardena 3, 30-060 Kraków, Polska
tomasz.kwoka@uj.edu.pl